

ANARCHO-PUNK

- A Tilos Rádió „Forr a világ” című műsorában elhangzott beszélgetés bővített, illusztrált kiadása –

2020. szeptember

- **Bandito:** Azt gondolom/gondoljuk, visszatekintve az elmúlt egy-másfél évre, hogy jelentősnek és összefüggőnek tekinthetjük azokat az eseményeket, eseménysorozatokat, amelyek szerte a világon több országban és kontinensen zajlottak és zajlanak. A hatalom, a kapitalista rendszer megkérdőjelezése előtérbe került ismét, még ha nem is mindig és mindenütt egyértelmű ez. A kapitalizmus meghaladásának egyik fő mozgalma az anarchizmus, több különböző jelentős irányzattal. Az üzenet, amely a hétköznapi tapasztalatokban gyökerezik, sokféle módon kerülhet közvetítésre. Ezeknek egyike a zene. Mai műsorunkban egy „speciális” zenei irányzattal, egy igazi lázadó műfajjal és ellenkultúrával, az anarcho-punkkal szeretnénk közelebbről megismertetni a hallgatóságot.

Miről is lesz szó? Beszélni fogunk általában az anarcho-punkról, annak angol-szász, spanyol és latin-amerikai áramlatairól, megvilágítva az ezek közti hasonlóságokat és különbségeket. Néhány konkrét zenekar példáján keresztül ismertetni fogjuk az irányzat legfontosabb sajátosságait, valamint bemutatjuk azokat a történelmi és társadalmi körülményeket, amelyek között az anarcho-punk kialakult.

Mai beszélgetőtársam Ferenc Béla lesz, a témát az ő közreműködésével fogjuk körüljárni, és közben persze illusztrációként néhány kapcsolódó zeneszámmot is meg fogunk hallgatni brit, spanyol és latin-amerikai bandáktól.

Kezdeképp – hogy ne csak úgy dobálózzunk fogalmakkal – röviden tudnád definiálni, Béla, mit is értesz anarcho-punk alatt, hogy milyen értelemben fogod használni ezt a kifejezést a beszélgetés során?

- **Béla:** Anarcho-punk alatt tágabb értelemben minden olyan formációt értek, amely az anarchizmus eszméit propagálta, illetve ezzel egyidejűleg azokat igyekezett lefordítani a saját működési gyakorlatára, illetve tagjainak életvitelére, függetlenül attól, hogy a punk rock műfajon belüli milyen konkrét zenei irányzathoz is tartozott. Tehát a kritériumok számomra sokkal inkább tartalmiak, mintsem formaiak, továbbá kiemelt jelentőséget tulajdonítok a teória és a praxis szintézisének alapuló következetességnek és ellentmondás-mentességnek. Ily módon hardcore punk, crust punk vagy más, dallamosabb zenei stílusú bandák ugyanúgy ide sorolhatók, amennyiben

mondanivalójukat és tevékenységüket tekintve anarchistának tekinthetők. Ellenben olyan zenekarokat határozottan nem tekintek anarcho-punknak, amelyek bár anarchiáról ordibáltak, mind zenei, mind tágabb értelemben vett társadalmi tevékenységüket tekintve szöges ellentétben álltak az anarchizmus alapelveivel.

A punk zene – mint lázadó műfaj – kezdetektől fogva magához vonzotta a fennálló társadalommal vagy legalábbis annak különböző aspektusaival szemben ellenérzéseket tápláló, jellemzően marginalizálódott társadalmi rétegekhez, csoportokhoz tartozó személyeket. Ettől önmagában még a punk nem vált anarchistává; lázadásra és a szabadságra való nyitottsága révén azonban megteremtette a lehetőségét annak, hogy kifejlődjön a berkeiben egy markánsan anarchista orientációjú irányvonal. Már a 1960-as évek protopunk zenekaraiban, illetve ezek közönségében is voltak magukat anarchistának valló személyek, ily módon az anarchista eszme bizonyos értékei meg-megjelentek már ekkor is a punk szintéren belül. A valódi robbanásra azonban – amikor megvalósult az anarchizmus és a punk valódi szintézise és ezzel egy markánsan új műfaj született – csak az 1970-es évek második felében került sor.

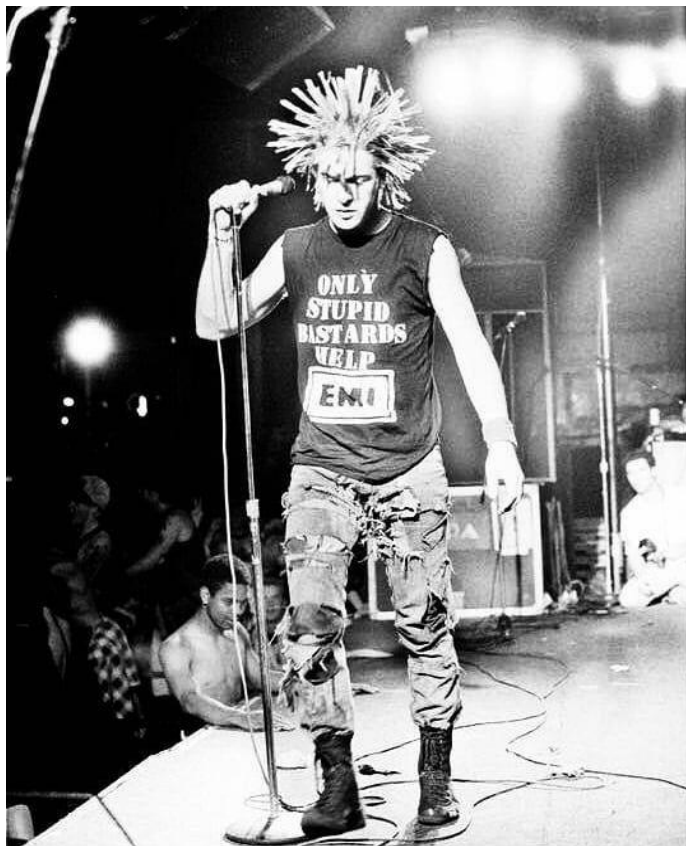

Conflict (1981-től napjainkig) – az angolszász anarcho-punk egyik nagyhatású és igen radikális bandája

- **Bandito:** Ha jól értem, akkor ezek szerint nem az olyan klasszikus brit punk bandákról fogsz beszélni, mint a The Clash vagy épp a Sex Pistols, melynek „Anarchy in the U.K.” című számát világszerte milliók ismerik még manapság is?

- **Béla:** Számos punkbanda az anarchizmust nem koherens eszmerendszerként adaptálta, hanem csak annak egyes hangzatos frázisait, a szabad individuumból szóló téziseit (melyet kiforgatva leginkább, mint hedonizmust és nihilizmust értelmezett), illetve a különtségével a polgári társadalmat megbotránkoztató attitűdjét vette át. Az anarcho-punk irányvonal képviselői ennél kezdettől fogva mélyebbek voltak, az anarchizmus szótárát éppúgy nem csak retorikai eszközkészlet gyanánt használták, mint ahogy nem elégedtek meg a lázadás pusztá külsőségeiben megnyilvánuló (és az idő múlásával mindinkább szubkulturális divattá váló) reprezentálásával. Számukra az anarchizmus egy mélyen átértett és vallott eszme és életfilozófia volt, amelyet sokoldalúan igyekeztek kifejezésre juttatni mind zenéjükben, mind szövegeikben, mind különféle művészeti jellegű alkotásaikban, mind pedig – különböző mértékben persze – saját magánéletükben is. Az anarcho-punk amellett, hogy kiállt bizonyos eszmék mellett és meghatározott értékek képviselésére és propagálására törekedett, egyúttal karakteresen igyekezett magát elhatárolni akár a punkon belül jelen lévő mindazon áramlatoktól is, amelyeket éppen a fenti eszmék és értékek szűrőjén át szemlélve felszínesebbnek, képmutatónak vagy épp elüzletiesedettnek tekintett. („A punk még mindig többet jelent, mint divat; létrehozott egy mozgalmat, melyet senki sem tud megváltoztatni. Ez a lázadás egy formája; az utcáról jön...” Conflict – „Punk inn’it”). Nem véletlen, hogy a brit anarcho-punk zászlóshajója, a Crass, már kezdetektől fogva kora legismertebb punkbandáit és –zenészeit vette célba, s írt róluk vitriolos tollal. Például 1979-es [!] „Punk is dead” („A punk halott”) című számában egyszerre támadta a The Clash-t, Patti Smith-t vagy épp Steve Jones-t a The Sex Pistols-ból, s egyes követői a későbbiekben tovább folytatták e hagyományt (pl. közismert a Conflict szembenállása a The Exploited-del). De hasonlóképpen elítélték mindazokat az intézményeket (pl. a CBS kereskedelmi televíziót és rádiótársaságot vagy épp az EMI lemezkiadót) és a mögöttük

álló személyeket, amelyek, illetve akik pusztán egy piaci rést betöltő új üzleti lehetőséget láttak a punkban, s ennél fogva igyekeztek minél nagyobb hasznot húzni belőle. De ugyanúgy meg volt a véleményük azokról a punkokról is, akik az új szubkultúra kritikátlan követőivé, engedelmes báránnyá és jó fogyasztókká váltak. („*Punk boltok – 'csak tessék, vedd meg a lázadásodat itt!' Kitűzők, poszterek, kötőzők, könyvek, festékek a hajadhoz. Mint a birkák, úgy csődültek össze punk rockot vásárolni...*” Conflict – „A Piss in the Ocean”).

*Colin Jerwood, a Conflict frontembere –
pólóján az EMI lemezkiadót és támogatóit szidalmazó felirattal*

- **Bandito:** A punk és az anarcho-punk nagyjából ugyanabban az időben jelent meg az Egyesült Királyságban, a történelmi körülmények és az a társadalmi miliő, ami szerepet játszott a kialakulásukban tehát mondhatni azonosak voltak. Tudnál erről beszélni egy kicsit, hogy jobban el tudjuk képzelni, milyen közegben formálódtak ki ezek az irányzatok?

- **Béla:** Bár a punk első angolszász képviselői már pár évvel korábban megjelentek, a brit anarcho-punk kiteljesedése egybeesett Margaret Thatcher konzervatív párti miniszterelnök kormányzásával (1979-1990).

A Vaslady hatalomra kerülése a neoliberalizmus korszakát hozta el az Egyesült Királyságban, amely a társadalom alsóbb rétegei számára megannyi keserűséget tartogatott. Gazdasági szerkezetváltásra került sor, melynek keretében az ország bányá- és iparvidékeit felszámolták vagy legalábbis termelési kapacitásait drasztikusan csökkentették. Mindez fokozódó munkanélküliséghez vezetett, amely egyebek mellett kiegészült még a lakossági adósságállomány növekedésével, valamint újfajta gyűlölt adók bevezetésével. Thatcher idején vette kezdetét az értelmetlen Falkland-szigeteki háború, ráadásul a hidegháborús konfliktus is újból feléledt és egyúttal új szakaszba is lépett, mivel mind Reagan amerikai elnök, mind Thatcher hitet tettek a Szovjetunió teljes és végleges legyőzése mellett. Ezirányú kérlelhetetlen és ambiciózus törekvésük ismét felvillantotta egy atomháború fenyegető rémét. Mindezek után aligha meglepő, hogy Thatcher kormányzása társadalmi feszültségekkel és megmozdulásokkal teli időszak volt, mely folyamatosan táplálta a punkok dühét is és új témákat szolgáltatott számukra.

*Margaret Thatcher kiszúrt
szemekkel vigyorog ránk a Crass
egyik albumborítójáról*

- **Bandito:** Miképpen reagált az anarcho-punk a korszak társadalmi problémáira?

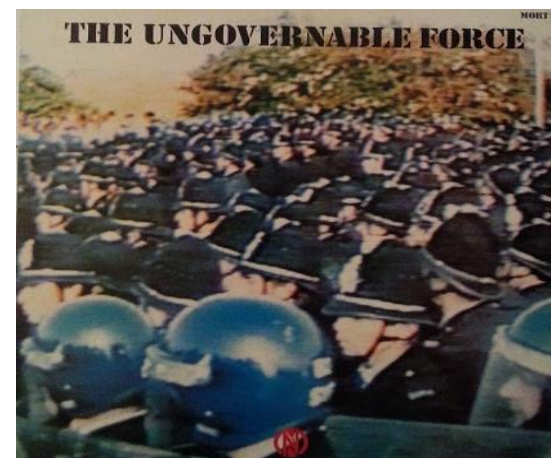
- **Béla:** A Falkland-szigeteki háború 1982-ben robbant ki, amikor is az argentin hadsereg megszállta az 1833 óta a brit korona alá tartozó, atlanti-óceáni szigetcsoportot. A terület gazdaságilag lényegében értéktelen volt, Argentínának viszont biztonságpolitikai érdeke fűződött a partvidékéhez közel fekvő szigetek fölötti szuverenitás megszerzéséhez. Emellett az argentin vezetés a megszállással igyekezett elterelni lakossága figyelmét saját gazdasági-társadalmi problémáiról, felerősítve a patrióta és nacionalista érzelmeket. Két és fél hónapnyi katonai eseménysorozat után, kb. 900 halálos áldozat révén végül a briteknek sikerült visszaszerezni a Falkland-szigetek feletti kontrollt, ami Argentínában tömegtüntetésekhez, a katonai junta bukásához és demokratikus fordulathoz vezetett. Összességében azonban a háború belpolitikai következményei sokkal fontosabbak voltak a Thatcher-kormány szempontjából: régi recept szerint – akárcsak az argentin kormánynak – sikerült felszítania a hazafias, nacionalista érzelmeket a britek jelentős részében, s a mondhatni jelentéktelen győzelem útján megnövelni a Konzervatív Párt korábbi években csökkenésnek indult támogatottságát, hogy az végül ismételten megnyerje a választásokat. A háború persze extra anyagi ráfordítást igényelt az amúgy is mind jelentősebb gazdasági problémákkal küzdő Egyesült Királyság lakosságától. Nem véletlen, hogy a korszak brit anarcho-punk zenekarai kezdettől fogva elítélték ezt a katonai konfliktust, illetve Thatcher képmutató politikáját. Ostorozták a brit militarizmust, a nacionalista öntömjeenezést, és felhívták rá a figyelmet, hogy a háború terheit megint csak a szegényekkel fogják megfizettetni az uralmon levők. („*Bemutatom a Vészlady-t, ő mindannyiunk anyja (...). Amikor válság fenyeget, ő biztosan feltűnik, megőrzi, ami a nemzeté, mit és hol, az nem számít. Palotát a királyoknak és királynőknek, villákat a gazdagoknak, a tehetősek vagyonát és kiváltságait.*” Crass – Big A, Little A)

1984-1985-ben egész országra kiterjedő bányászsztrájk vette kezdetét. A kisebb-nagyobb megszakításokkal tartó sztrájkhullám mintegy 200 ezer fő részvételével zajlott, a sztrájkhoz kapcsolódó tüntetéseken pedig – melyek

időnként zavargásokba fordultak – sok kívülálló, a rendszerrel elégedetlen ember is részt vett. A sztrájkok és lázadások nagyjából akkor voltak a legintenzívebbek, amikor a Conflict zenekar pályája csúcsára jutott: 1986-ban megjelent „The Ungovernable Force” („Az irányíthatatlan erő”) című albumuk koherens, szenvedélyes, mindvégig dühtől izzó igazi rendszerellenes alkotás volt, mely nagyban reflektált kora társadalmi mozgásaira. A rajta szereplő dalok többek között gúnyt űztek a rendőrségből és leleplezték annak valós működését, jó tanácsokat adtak hallgatóságuknak, hogy mit tegyenek letartóztatásuk esetén, és persze mindvégig tolmácsolták a lázadó utca hangját.

A thatcheri gazdaság- és társadalmpolitika szülte országos elégedetlenség végül egy új adórendszer bevezetésének apropóján tört megint a felszínre, a 20. század egyik legnagyobb angol tüntetéssorozatát indukálva. Ez volt az 1990-es poll tax lázadás. Bár eddigre már az angol anarcho-punk túl volt a fénykorán, a fejlemények mégis jól tükrözik azt, hogy rendszerkritikája nem csupán mindennel elégedetlen fiatalok öncélú hőzöngése volt, hanem valódi problémákat fogalmazott meg. A történet utóéletéhez tartozik, hogy mikor 2013-ban – vagyis sok évvel a politika porondjáról való távozása után – Thatcher meghalt, az internet mozgósító erejével több tízezres támogatottságú „Temetési party”-t szerveztek civil ellenfelei, melyet számos punk is örömmel fogadott.

„*Belfast... Brixton... Toxteth...
Tottenham... St Paul's...
Handsworth... Visszafoglaljuk
az utcákat, visszafoglaljuk a városokat,
visszafoglaljuk az országot!*” – harsogta a Conflict
„The Ungovernable Force”
(„Az irányíthatatlan erő”) című
dalában

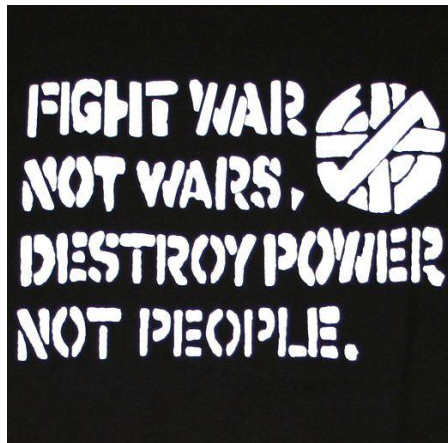
- **Bandito:** Jó pár brit anarcho-punk zenekart, pl. a Crass-t, a Poison Girls-t, a Flux of Pink Indians-t úgy is szoktak emlegetni, mint peace punk bandákat. Mondhatjuk-e azt, hogy a Crass és a hozzá hasonló korai anarcho-punk zenekarok tulajdonképpen csak punkzenét játszó kései hippik voltak?

- **Béla:** A CND (Kampány a nukleáris leszerelésért) igen aktív volt akkoriban: sokan érkeztek ebből a mozgalmából az anarcho-punk soraiba, mely hatás jól kimutatható a korai angolszász zenekarok pacifizmusában, antimilitarizmusában, mind a Nyugati, mind a Keleti Blokk hatalmainak elítélésében. Az olyan szégyenletes és tragikus történelmi események, mint a II. világháború idején Japán ellen bevetett atombombák is ebben a kontextusban nyertek új értelmet. (Például a Crass „Nagasaki Nightmare” [„Nagaszaki rémálom”] című számában, mely zenéje kaotikusságán keresztül érzékelteti az atomtámadás embertelenségét és értelmetlenségét.) Ugyanígy van visszahatás is: az anarcho-punk bandák szövegeinek hatására sok fiatal ismerkedett meg a békemozgalmakkal, és csatlakozott tüntetéseikhez is. (A globális fegyverkezési verseny fokozódása, mint objektív tényező mellett alighanem ez is közrejátszott abban, hogy a CND második hulláma pont a '80-as évek első felére tehető). Ennyiben tehát a peace punk elnevezés mindenképp megállja a helyét.

Az Egyesült Királyságban történetileg az anarchista mozgalom sosem volt igazán jelentős, nem tudott valódi tömegmozgalmommá válni. Továbbá az országot nem forgatta fel gyökerestül forradalom, gazdasági-társadalmi-politikai rendszere a 20. század folyamán mindvégig stabil volt (leszámítva persze Írország és a gyarmatok – végeredményben sikeres – elszakadási törekvéseit). Ezek a körülmények nem tették lehetővé azt, hogy a punkban testet öltő anarchista gondolatok a múlt szerves kontinuitásaként jelenjenek meg, hogy a kollektív brit történelmi emlékezet elemeiből építkezzenek. Inspirációs forrásai jelentős részben külföldről származtak, méghozzá a közelmúltból: példaként említhető itt a szituacionisták eszmei hatása, s az 1968-as hullám kettős öröksége: részben a hippy vonal antimilitarizmusa, szabadosága és kommunalizmusa, részben viszont a diák- és munkáslázadások radikalizmusa és társadalomformáló ereje. 1968 paradox szellemi öröksége jól

tetten érhető abban, hogy míg a Crass zenekar deklaráltan pacifista volt, egyes tagjai pedig eljutottak az erőszak totális elutasításáig (nem csupán az ember ember ellen elkövetett erőszakra értve mindezt, hanem ember-állat viszonylatában is) („*Pogózz egy nácin, köpj le egy zsidót, ádáz, agyatlan erőszak, amely semmi újat nem nyújt. Baloldali erőszak, jobboldali erőszak, mind ugyanannak tűnnek...*” – Crass – „White Punks On Hope”), addig a Conflict rendkívül dühös, erőszakot sem elvető osztályharcos zenét játszott, s gyakran maguk a koncertjeik sem voltak mentesek az erőszaktól: hol boneheadek, hol a rendvédelmi erők kötöttek beléjük, ők és a közönségük pedig – a zenekar nevéhez hűen – vállalták a konfliktust. A Crass a történelemre visszatekintve kárhoztatta a forradalmakat, nem látott bennük mást, mint megannyi vért és szenvedést, illetve lehetőséget egy új törtető csoport számára a hatalomra jutáshoz és a társadalom ismételt elnyomásához. („*A szabadságnak nincs értéke, ha erőszak az ára*” - írták „Bloody Revolutions” című számukban, ami az angolban kettős, de mindenképpen pejoratív jelentéstartalommal bíró kifejezés: egyszerre jelent „véres forradalmak”-at, valamint „átkozott forradalmak”-at.) A Conflict ezzel szemben nyíltan felszólított a „tüntetésből az ellenállásra” való áttérésre, kíméletlen harcot hirdetett az állammal és annak erőszakszervezeteivel szemben, más szóval hitet tett a tömegek forradalmi fellépésének szükségessége és helyessége mellett („*Tüntethetünk mindhalálig, ők nem fogják meghallani. Ne ülj vissza, és gondolkozz, hogy mi fog történni! Ők nem fogják feladni azt, amit összeloptak. Állj fel, és állj ellen!*” – Conflict – „Increase the pressure”). Érdemes meghallgatni a zenekar „Az irányíthatatlan erő” című számának zárósorait, melyek mármár A kommunista kiáltványt parafrázálják: „*Mi fogunk győzni, mert nekünk kell; nincs már több vesztenivalónk, amit viszont ők veszítenek, azt kétségtelenül örökre elveszítik. Velük vannak a fegyverek, de velünk vannak a számok, és mi sohasem kérünk bocsánatot.*” Míg a Class War, a 20. század végének legismertebb osztályharcos anarchista szerveződése az Egyesült Királyságban, több ízben is élesen kritizálta a Crass elveit, addig a Conflict nyíltan támogatta a Class War tevékenységét. Ezek az ellentmondások azonban olyanmire megfértek egymás mellett a korabeli anarcho-punk palettán, hogy a

két említett zenekar később félig-meddig összeolvadt, egymás dalait is játszották és persze szoros baráti kötelékek fűzték össze a tagjaikat is.

A Crass háború- és hatalomellenes jelmondatainak egyike

- **Bandito:** Milyen fogadtatása volt annak, hogy ezek a zenekarok olyan dolgokat is kimondtak, amiket mások nem, illetve hogy mind a zenében, mind a politikában radikálisan elutasították a fennálló rendszert?

- **Béla:** Bátorságukkal, szókimondásukkal, újjító szellemiségükkel és kreativitásukkal ezek a pionír zenekarok hatalmas inspirációs forrásul szolgáltak: A „The Day the Country Died” című – nem rég magyarra is lefordított – anarcho-punkról szóló dokumentumfilmben megszólaló brit bandák képviselői szinte egytől egyig műfajteremtőként és példaként hivatkoztak a Crassra. Tevékenységük túlmutatott egy szűk szubkultúra határain: üzenetük számos embert ért el direkt vagy indirekt formában (lemezeiken és zenei performanszaikon kívül aluljáróba fújt graffitijeikkel, sajtónyilvánosságot kapó akcióikkal stb.). Mindezek miatt persze sok ellenséget is szereztek: a neonácik és rendőrség gyakori zaklatásának voltak kitéve. A Crass esetében ez egészen odáig fajult, hogy kitiltották őket az Egyesült Királyságból.

A számos punkbandára jellemző színes és feltűnő viseletekkel szemben a Crass (1977-1984) tagjai jellemzően fekete, uniformisszerű öltözékekben léptek a színpadra; koncertjeik előtt és alatt kerültek az alkoholt és bármiféle droghasználatot; továbbá mellőzték a színpadi fények, effektek és füstök alkalmazását a nyers zenét és a mondanivalót állítva a középpontba

- **Bandito:** Sok szó esett a Crass szövegvilágáról és gondolatiságáról. Pár szót tudnál mondani arról, hogy a zenekar tagjai milyen más jellegű tevékenységeket folytattak – akár a zenekar keretein belül, akár attól függetlenül? Ezek mennyire voltak konzisztensek az anarcho-punk szellemiségével, illetve mennyire volt a tagok részéről az egész pusztán egy fiatalos lázadás?

- **Béla:** Egyes anarcho-punk zenekarok esetében komplex művészeti felfogásról és széleskörű, a zenén is túlmutató művészeti tevékenységről beszélhetünk. Alighanem a Crass volt az, amely leginkább megtestesítette ezt a vonalat. Gee Vaucher világnézetét tekintve anarcho-pacifista és feminista elveket képviselt, művészetileg pedig hajlott a szürrealizmusra, de alkotásai mindenképp sajátosan egyediek és utánozhatatlanok voltak. Alapvetően az ő keze munkáját dicsérték a Crass lemezbitorítói és egyéb vizuális kifejezőeszközei. Továbbá többek között őhöz köthető a Dial House nevű anarchista/pacifista nyitott ház létrehozása, amelyre előszeretettel hivatkoztak úgy, mint a „radikális kreativitás centrumára”. A hely jelenleg is működik, és egyfajta művészeti kommunaként létezik, otthont adva egykori és mai anarcho-punkoknak is. Penny Rimbaud, a Crass dobosa számos más művészeti projektben vett részt, és maga is fontos szerepet vállalt a Dial House működtetésében. A polihisztor Rimbaud még a '70-es évek elején közreműködött a Stonehenge Free Fest szervezésében, a Crasson kívül több más zenekarban is játszott, költeményeknek és prózai alkotásoknak egyaránt a szerzője volt. Az énekes Steve Ignorant egy nagyobb szünet után, a 2000-es évek második felében újjáélesztette a Crasst, de teljesen új felállással, ami miatt konfliktusba is keveredett Rimbaud-dal (bár az utolsó koncertre való meghívást ő, illetve a női vokalista, Eve Libertine is elfogadták). Ignorant azonban elég csúnyán szembefordult a Crass egész korábbi szellemiségével, amikor szerzői jogok megsértésére hivatkozva törölte az anarchopunk.net oldalra feltöltött és onnan ingyenesen letölthető mintegy 4000 dalt (ezeknek csupán elenyésző hányada volt saját szerzeményük).

Vaucher és Rimbaud a Dial House permakultúrás növénykertjében

- **Bandito:** Az eddigiekből kitűnt, hogy a Crassnak, a Conflictnek és más hasonló zenekaroknak nagy hatása volt akkoriban mindenekelőtt az Egyesült Királyságban, illetve esetenként az USA-ban is. Mi a helyzet akkor, hogyha kilépünk az angolszász nyelvi-kulturális régióból, és elszakadunk azoktól a konkrét történelmi okoktól és társadalmi felhajtóerőktől, amik ott életre hívták ezt az irányzatot?

- **Béla:** Kétségtelenül az angolszászok voltak az úttörők. Hatásuk direkt vagy indirekt módon nem csak saját országukban volt kimutatható, hanem a határon túl is, bár értelemszerűen csökkenő intenzitással. Ez jelentős részben annak volt köszönhető, hogy a nagy lemeztársaságok, médiumok támogatásából nem kértek, saját anyagaik terjesztése, gondolataik népszerűsítése teljesen DIY módon történt (nem kis részben a velük szimpatizáló zenekarok és a közönség hathatós támogatásának köszönhetően), és ezért anyagaik és gondolataik értelemszerűen kisebb körökben és lassabban tudtak csak terjedni. Sok országból lehetne példákat említeni (pl. Franciaországból a Bérurier Noir-t), de a továbbiakban inkább Spanyolországról szeretnék beszélni, ahol szintén impozáns példáit találjuk meg ennek az irányvonalnak.

A különleges performanszairól híres Bérurier noir (1983-1989, 2003-2006)

- **Bandito:** Spanyolországban nem volt sem Thatcher, sem Sex Pistols. Mire reflektáltak akkor főképp a spanyol punkzenekarok? Mik voltak azok a sajátos vonásai az itteni rendszernek, amivel a helyi anarcho-punk mozgalom szembefordult? Illetve rendelkezésre álltak-e olyan sajátos tradíciók, amikre építkezni tudtak, avagy az egész kis túlzással nem volt több, mint pusztán egy angolszász kulturális importcikk?

- **Béla:** Az anarchizmus történetében az egyik legnagyobb és legvirulensebb mozgalom Spanyolországban működött kb. 1868-1939 között. A spanyol anarchisták sokkal inkább gyakorlati embernek bizonyultak, mintsem jelentős teoretikusoknak: alapvetően már készen kapott ideológiát interpretáltak saját földrajzi és társadalmi viszonyaikra, a tettek terén ugyanakkor kiemelkedőt alkottak, mely mindmáig az anarchista kánon egyik fő pillérének számít. Noha teljesítményük számos tekintetben 1936-ot megelőzően sem lebecsülendő, a polgárháborúval egy időben zajló társadalmi forradalomban betöltött szerepük méltán tette őket híressé. Ezek az események a történelmi emlékezet részévé váltak, és a 20. század végén, 21. század elején is identitásképző szerepet töltek be, illetve töltenek be a modern anarchisták, mindenekelőtt pedig a spanyol vagy spanyolajkú anarchisták körében. Az anarchista múlt mementói és ikonográfiája ezért viszonylag gazdagon megjelenik a spanyol anarcho-punkban is: többnyire direkt módon, olykor áttételesen, sajátos interpretációk révén. (Például a Puagh a Los Solidarios anarchista akciócsoportról írott dalfeldolgozásában; a Los Muertos de Cristo zenekar Durruti anarchista militánsnak emléket állító „Corazón indomable” [„Szilaj szív”] című alkotásában, vagy épp a Mano dura pa los curas egyetlen megjelent albumának záró darabjában, a „La senda miliciana” [„A milicista ösvény”] című dalban, amely a polgárháború anarchista milicistáit magasztalja.)

A '30-as évek végétől a '70-es évek közepéig az országban szélsőjobboldali katonai diktatúra működött. A polgárháború és az azt követő megtorlás borzalmi sokkolták a spanyol társadalmat, mindenféle baloldali gondolat vagy szervezet üldözendőnek minősült. Mindez alaposan rányomta a bélyegét a

társadalom működésére, érzelem- és gondolatvilágára (vallási-egyházi hegemónia, kisebbségi jogok és polgári szabadságjogok korlátozása, stb.)

Az 1970-es évek közepétől az 1980-as évek elejéig demokratikus átmenet zajlott le, mely formálisan ugyan véget vetett a Franco-rendszernek, ugyanakkor lehetővé tette, hogy számos anakronizmus átöröklődjön az új rendszerbe, mely napjainkig ható következményekkel járt, és megannyi problémát vetett fel: monarchikus berendezkedés, s a Bourbon-ház uralma (a királyt Franco neveltette, koronázásakor János Károly a francóista alkotmányra esküdt fel), a katolikus egyház jelentős befolyása, nem volt érdemi elszámoltatás a Franco-rendszer bűnöseinek körében, stb.

A nemzetközi punk hullám felívelése ennél fogva szerencsés módon egybeesett a spanyolországi rendszerváltás időszakával, amely a korábbinál lényegesen szabadabb légkört teremtett a sajtó, a kultúra, a közbeszéd és a gyülekezés tekintetében, ideális terepet biztosítva az új stílus befogadására. Az ország népét átható változások iránti lázas várakozás, az elnyomás gyűlölete és a szabadság iránti vágy nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a punk szó szerint berobbant Spanyolországba, s néhány hét alatt meghódította az országot (legalábbis a társadalom, főképp pedig a fiatalság erre fogékony részét). Ez lényeges sajátosság volt: sok más európai országba ugyanis a punk lényegesen lassabban vált népszerűvé, nem is beszélve a Vasfüggönyön túli Európáról, ahová csak fokozatosan szivárgott be, ráadásul a cenzúra, a besúgók és a rendőri zaklatások miatt mindvégig a túrt és a tiltott határmezsgyéjén tudott csak létezni. (Ennek ellenére az egykori Keleti Blokk országaiban is alakultak anarcho-punk bandák, bár jóval kisebb számban, és hatásuk összességében jelentéktelenebbnek is bizonyult, mint nyugaton.)

A korai punk szintér mindenekelőtt a társadalom különféle marginalizálódott rétegeit szólította meg: munkásokat és lumpenproletárokat, baloskodókat és anarchistákat, homoszexuálisokat és queereket, nihilistákat és piti megélhetési bűnözőket. Már ez a kép is mutatja, hogy mennyire heterogén társadalmi

bázisa volt az újonnan megjelenő irányzatnak, s hogy ez a heterogenitás kifejeződést fog majd nyerni mind a zenei stílusban, mind pedig a szövegvilágban. Akárcsak az angolszász vonalon, itt is alakultak dallamosabb és kevésbé politikusan játszó bandák éppúgy, mint szókimondó, nihilista zenekarok, erősen társadalomkritikus, de konkrét politikai irányvonalat nem képviselő, továbbá szilárd világnézettel rendelkező, határozottan politikai szövegvilágú bandák. Utóbbiak közül kerülnek majd ki azok az anarcho-punk zenekarok is a '80-as évek legvégén, a 90-es évek legelején, akikről részletesebben szólni fogunk a következőkben. Nem árt azonban már itt leszögezni, hogy bármennyire is jelentősek voltak ezek a zenekarok, illetve bármennyire is őket állítjuk most reflektorfénybe, korántsem ők alkották a spanyol punk derékhadát, nem beszélve a nemzetközi dimenzióról, ahol – a spanyolajkú országokat leszámítva – ezek a zenekarok sajnálatos módon szinte teljességgel ismeretlenek (sokszor még anarcho-punkok számára is).

A demokratikus átmenet teremtette szabadabb légkör életre hívta az addig illegalitásban és emigrációban létező – bár méreteit és történelemformáló erejét tekintve jelentősen meggyengült – anarchista mozgalmat. Újjáalakult az Országos Munkakonföderáció (Confederación Nacional del Trabajo -CNT) is, amely 1910-től kezdve egészen a polgárháború időszakáig leginkább koordinálta az anarchoszindikalista munkásmozgalmat. Bár taglétszáma többé már soha nem közelítette meg az 1939 előtti időszakét és a posztindustrializációs folyamatok miatt korábbi szerveződési formája is megkérdőjeleződött, pusztán léte, napjainkig tartó aktivitása és a múlttal való kontinuitásra való törekvése egyesek számára meghatározó orientációs ponttá avaszkodott. Nem véletlen, hogy a spanyolországi anarcho-punk bandák közül többen nem pusztán hivatkoztak rá, mint történelmi előképükre, hanem tagjai is lettek a CNT valamelyik helyi szakszervezetének, részt vettek annak akcióiban, és zenéjüket egyben propagandacélzattal is művelték (kifésztett CNT-s zászlók, pólók viselése, röplapok és brosúrák terjesztése stb.). Ez nem lebecsülendő tett, tekintve, hogy a szakszervezeti tagság átlagéletkora tendenciáját tekintve mindenhol növekszik: a fiatalokat a szervezetek hagyományosan nem annyira tudják megszólítani, egy olyan politikai zene viszont,

amely közvetlen hozzájuk szól, sikeresebb lehet e téren (még akkor is, hogyha a punk mindig is rétegzene volt és maradt).

Balra spanyol anarchisták 1936-ból; jobbra Lorenzo Morales, a Los Muertos de Cristo (1989-2008) frontembere a színpadon munkásoverallban, vörös-fekete kendőben és polgárháborús milicista sapkában

- **Bandito:** Gondolom, a spanyolországi anarcho-punk esetében is tudnál, illetve lehetne sok zenekarról beszélni. Van-e itt is egy (vagy több) olyan emblemikus banda, mint mondjuk Angliában a Crass, amelynek munkásságát szeretnéd kiemelni, s példáján keresztül ismertetnéd az irányzat helyi sajátosságait?

- **Béla:** Számomra az egyik legkeményebb szövegvilágú, leginspiratívabb, igen tudatos anarcho-punk zenekar a Sin Dios volt. Már pusztán névválasztása is – „Sin Dios” annyit tesz, „Isten nélkül” – meglehetősen konkrét és radikális volt, mely egyszerre utalt az anarchizmus tradíciójához való kötődésre („Ni dios, ni amo”, azaz „Se Isten, se úr!” – hangzott a klasszikus mottó) és fejezett ki világos eszmei állásfoglalást az egyházzal és a keresztény dogmákra épülő világnézettel szemben Európa egyik legkatolikusabb országában. Érdekes

ugyanakkor, hogy a vallással és egyházzal szembeni kritikájuknak zeneszámaikban már nem adtak különösebben hangot, mintha kvázi legyőzött ellenfélnek tekintenék őket. (Ezzel szemben viszont egyik dalukban kikelnek a sátánizmus ellen, a fasizmus testvérének, s ily módon emberellenes eszmének bélyegezve azt.)

A Sin Dios egy alapvetően háromfős madridi hardcore stílusú anarcho-punk banda volt. Fontos kiemelni, hogy sok hardcore bandától eltérően – mivel szövegeikkel komoly és jellemzően politikai mondanivalót kívántak közvetíteni, mi több a zenét tulajdonképpen az anarchista eszme propagandaeszközének tekintették – figyelmet fordítottak rá, hogy az ének hangsúlyosabb szerepet kapjon, s ily módon a szöveg érthető legyen még az igencsak lendületes zene közepette is. Számaikban nincsenek hörgések, artikulálatlan üvöltések, a szavak többnyire jól kivehetőek, bár a dinamikusság miatt időnként persze a beszéd is gyorsabb és nehezebben érthető. A játszott dalok után, illetve a koncertet követően nem ritkák a konkrét aktualitásokra való felhívások, szónoklatok. Jellemző, hogy a zenekar minden tagjának volt mikrofonja, még hozzá a vokálózáson túl éppen amiatt, hogy saját gondolatait meg tudja osztani a közönséggel. Ez a jelenség éppúgy, akár csak a dalszöveg- és zeneszerzés, vagy épp a terjesztés, valódi közösségi tevékenység volt, mely nagyfokú egyéni tudatosságot és felelősségvállalást, valamint az átlagosnál nagyobb kooperációt feltételezett a tagok között. Sok zenekar esetében például szellemi téren egy ember „viszi a hátán a zenekart”, ő írja a dalszövegeket, ő adja elő ezeket, ő mond beszédeket a koncerteken a közönségnek, s többnyire az interjúkat is vele készítik. Ez a Sin Dios esetében egészen másként működött, a tagok mindegyike kreatív alkotó, agitátor és aktivista volt egy személyben. Munkásságuk során alapelvnek tekintették a függetlenséget, a meg nem alkuvást és a profitközpontú zeneipar elutasítását. Zenéjükkel sohasem (pusztán) szórakoztatni kívánták: kezdettől fogva tisztán társadalomkritikus és politikai mondanivalójú számokat játszottak, még hozzá következetesen anarchista eszmékkel átítatva. Már első albumukon felszólaltak a kommercializálódott és legfeljebb kirakatlázadást közvetítő rock 'n' roll ellen, amely elhítheti a hallgatósággal, hogy azok szabadok lesznek a zene, az

ital és a drogok bűvöletében, miközben a nagy multinacionális cégek bezsebelik a pénzüket. Utolsó albumukon a téma tágabb kontextusba ágyazva ismét megjelent „Cultura muerta” („A kultúra halott”) címmel: állításuk szerint a kapitalizmus pénz- és profitközpontú kultúrájában, amely a zenében éppúgy uralkodik, mint a képzőművészetben vagy a színháztársulatban, a gondolkodás, az alkotás, a dolgok megkérdőjelezése és a magasabb célokért folytatott küzdelem mind eltűnik. Egészen más okból üzentek hadat a punk színtér nagy részének: rajtuk nem elsősorban az elüzletiesedést kérték számon (bár egyesek esetében ez a vád is megállta volna a helyét), hanem apolitikusságukat és elfordulásukat a cselekvéstől. (*„Igyál és harcolj!” – nem a mi jelmondatunk. Az esztétika nem fontos. A punk nem lehet anarchista, ha a kocsmákban marad.”* Sin Dios – „Hablando de anarquismo”)

Anarchista molinó előterében a színpad, rajta épp a Sin Dios (1988-2006) játszik

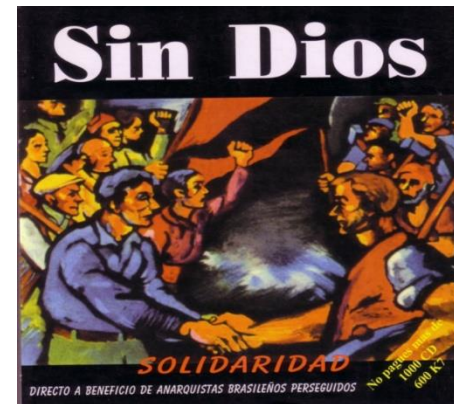
- **Bandito:** Az ilyen radikális zenekarok, mint például a Sin Dios, amelyek elvi alapon elutasították a menedzsereket, hivatalos kiadókat, TV- és rádiócsatornákat stb., egy csomó ajtót eleve bezártak maguk előtt. Hogyan tudtak mégis viszonylag hosszú időn keresztül fennmaradni, lemezeket kiadni vagy épp koncertezni?

- **Béla:** Már legelső koncertjeiket is foglalt házakban adták, illetve más önfenntartó helyeken, s ezt a gyakorlatot a későbbiekben is folytatták, így mindvégig megmaradtak valódi underground zenekarnak. Erről az attitűdjükről fest érzékletes képet a már első albumukon is elhangzó „Casa okupada, casa encantada” („Foglalt ház, elégedett ház”) című szerzeményük, amely a lakásspekuláns burzsoáziát támadja, és figyelmeztet rá, hogy ők (mármint az anarchisták) olyan kopogó szellemek, akik mindig meg fognak jelenni az elhagyatott házakban, fittyet hányva a magántulajdon szentségére az emberitársadalmi szükségletekkel szemben. A foglalt ház (spanyol nyelvterületen *okupa*, nemzetközileg ismertebb nevén *squat*) mozgalom igen élénk volt az akkori Nyugat-Európában. Az elhagyatott ingatlanokat házfoglaló csoportok sajátították ki, egyszerre igyekezve biztosítani saját lakhatásukat, illetve megteremteni valamiféle közösségi teret. A házfoglaló mozgalomban az anarchisták aktívan képviseltették magukat, nem véletlen, hogy a foglalt házak ideális terepül szolgáltak az anarcho-punk zenekarok számára az Egyesült Királyságban éppúgy, mint Spanyolországban.

Emellett a Sin Dios maximálisan DIY („csináld magad”) banda volt. Lemezeik ára a bolti forgalomban kapható anyagoknak csak töredékét tette ki, s a borítóikra mindig ráírták, hogy mi az az összeg, aminél többet senki ne fizessen érte. Ugyanígy koncertjeiken is ragaszkodtak a megfizethető árakhoz. Később az internet térnyerésével honlapjukon rengeteg anyagot ingyenesen hozzáférhetővé tettek az érdeklődők számára (dalszövegeket, interjúkat, egyéb propagandaanyagokat és persze különféle multimédiás tartalmakat) – utolsó albumuk „Autogestión” („Önellátás”) című száma e tekintetben programadó kiáltványnak is tekinthető: „*Megvédelmezzük a forradalmi zenét a hatalom karmaitól (...) Bojkott azokkal a lemezkiadókkal, bandákkal, fesztiválokkal és mindazokkal szemben, akik kiárusítják az eszméinket és azoknak*

a szenvedéseit, akik harcolnak” (Sin Dios – Autogestión). Egy másik dalukban pedig a szellemi tulajdon és az ennek szentségén alapuló zeneipar ellen szólaltak fel, támogatva az áruforgalmon kívüli terjesztést és a netes kalózkodást.

A Sin Dios „Szolidaritás” című válogatáslemeze, melynek borítóján feltűntették azt a maximális összeget, aminél nem akarták, hogy támogatóik többet fizessenek. Az album nevéhez méltó módon az eladásokból származó bevételeket a hatóságok által üldözött brazil anarchisták megsegítésére fordították.

- **Bandito:** Az imént felsorolt jellemzők sok tekintetben hasonlatossá teszik a Sin Dios-t a Crass-szal és más hasonló brit anarcho-punk zenekarokkal. A két banda, illetve irányvonal között azonban úgy tudom, különbségek is voltak, méghozzá az anarchizmus jelentését és tartalmát illetően. Tudnál nekünk arról mesélni, hogyan nyilvánult meg az anarchista eszme a Sin Dios-nál – akár a zenekar szövegvilágában, akár gyakorlati tevékenységében?

- **Béla:** A Sin Dios egyes számai általános anarchista eszmei alapértékeket propagáltak, mások konkrét és aktuális problémákkal foglalkoztak. Előbbiekre jó példa „La idea” („Az eszme”) című számuk, melyben pozitív értékeként jelennek meg az egyenlőség, igazság, tudomány, hatalomnélküliség, harmónia, kölcsönös segítségnyújtás, önellátás fogalmak, egyértelművé téve, hogy ezek az anarchia társadalmában valósulhatnak meg a kívánt módon, melyhez társadalmi forradalmon keresztül vezet az út a burzsoák, királyok, pápák és egyéb paraziták elsöprése, valamint a múlt szennyes terheinek, a szolgaságnak és a kizsákmányolásnak a megszüntetése révén. Egy másik számukban az egymás közötti szolidaritás fontosságára hívják fel a figyelmet, melyet nem szabad, hogy lelohasszon a rendszer szülte gyűlölet, sem

azok a csapások, amelyeket tőle elszenvedni vagyunk kénytelenek. Egyik későbbi lemezükön külön számot szenteltek az anarchizmussal kapcsolatos tévhitek eloszlításának, katekizmusszerűen bemutatva, hogy mi az anarchizmus és mi nem az. („Amikor anarchizmusról beszélünk, egyenlőségről beszélünk. Amikor anarchizmusról beszélünk, nem adószedéssről beszélünk. Amikor anarchizmusról beszélünk, kooperációról beszélünk. Amikor anarchizmusról beszélünk, nem versengéssről beszélünk. A lehetőségek szabadságát minden férfinak és nőnek! Mindig a gyengékkel vagyunk, együtt a hatalommal szemben.” Sin Dios – Hablando de anarquismo)

Az anarchista elvek kinyilatkoztatása mellett a szükséges gyakorlati tevékenységeket is hallgatóik elé tárták, melyek karakterüket tekintve mindenképp radikálisak voltak és szervesen kapcsolódtak az anarchizmus mozgalmi-történelmi tradícióihoz. Míg egyfelől hangsúlyozták a folyamatos önművelés és kulturálódás, valamint az erre épülő anarchista propaganda fontosságát („Olvass a fejlődésért! Olvass a harc érdekében! Olvass a megértésért! Olvass, és légy szabad!” Sin Dios – Leer para lucha, vagy „Az intelligenciád a legértékesebb fegyver.” Sin Dios – Ingobernables), fontos harci eszközként tekintettek mind a munkások kollektív akcióira (elutasítva ugyanakkor a reformista szakszervezetiséget és a parlamentarizmust), mind pedig az anarchista direkt akciókra, amelyek számtalan formát ölthettek és nem ritkán illegálisak voltak („A kapitalista terror választ követel. Meg kell kapniuk azt végre! Az egyetlen módszer, amivel megállíthatjuk őket az, ha emlékeztetjük őket arra, hogy ki tart el kit. Nem fognak elhallgattatni minket! Eljött az óra, amikor a nép hallattatja a hangját. A döntést meghozták a gyűlésen: direkt akció, propaganda. Senki nem hisz már a bürokráciában, a szakszervezeti manipulációban. Vigyázz a sztrájkőrökkel: ők rosszabbak, mint a főnökök. Általános sztrájkot! Sztrájkot a győzelemig!” Sin Dios – Huelga). Vitathatatlanul osztályharcos szemléletű anarchisták voltak, akik rendszeresen követtek a világban zajló társadalmi harcokat és szövegeikben is ezt propagálták („Térden állva imádkozni nem fogsz minket látni. Fejet hajtani harc nélkül nem fogsz minket látni. Nem békét akarunk, hanem a győzelmet!” Sin Dios – No queremos paz, sino la victoria). Azt illetően, hogy a zenekar tagjai maguk mennyire vettek részt illegális akciókban, természetesen nem sokat tudunk,

hiszen konspirációs okokból ezt értelemszerűen nem reklámozták, ugyanakkor biztosak lehetünk benne, hogy a pusztán propagandán túl ők is igyekeztek kivenni a részüket a környezetükben zajló társadalmi megmozdulásokból, még ha ezek jellemzően nem is voltak annyira intenzívek, mint a (fél)periféria országok (Latin-Amerikától a Távols-Keletig) antikapitalista küzdelmei a 20. század végén, 21. század elején. Sokatmondó az a mondat is, amellyel zenekaruk feloszlásakor honlapjukon elbúcsúztak: „Ellenségeinknek üzenjük: más frontokon folytatjuk!”.

- **Bandito:** Szóba került korábban, hogy az anarchizmus fontos szerepet játszott a spanyol történelemben, és hogy öröksége a mai napig kézzelfogható. Hogyan jelenik meg mindez a Sin Dios dalaiban?

In these days when it seems like we have to choose between the religious war or the imperialist one, we, as godless and masterless people, declare war against any type of oppression, no matter if it's from the money GOD or the mystical GOD .
We believe that now more than ever we have to strengthen the links between culture and self-management, with a social war in which we are already a part as oppressed human beings.
This tour starts from a reality in which money is not the objective, in which the division between stars and public has no place and in which DIY recovers its self-management meaning.
We are not here to preach an singular message but to give out ideas, reflexions and realities that help to grow and strengthen libertarian and anarchist thought.
We are here to meet other realities and learn from your experiences.
As we think that capitalism and the system are more global everyday, we want a diverse and global resistance.
The punk scene is one front of the social war .
Cheers, love and anticapitalist fury !

Sin Dios 2.001

A Sin Dios háborúellenes és önszerveződésbuzdító közleménye, melyet 2001-es kelet-európai turnéjuk idején, az afganisztáni háború kitörésére adott reakcióként adtak ki

- **Béla:** Az anarchizmus egyes értékei, illetve sajátosságai áttételes formában, a múlt eseményeinek megidézése és a történelmi romanticizmus szűrőjén keresztül is terítékre kerülnek dalaikban: „Unas flores con sorpresa” („Néhány virág meglepetéssel”) című számuk a Mateo Morral által 1906-ban elkövetett XII. Alfonz elleni bombamerényletet eleveníti fel. Utódját, az akkori spanyol uralkodót, János Károlyt marasztalja el, mivel az Franco szárnyai alatt került hatalomra, s ezért koronájához vér tapad, vészjóslóan figyelmeztetve egyúttal, hogy könnyedén ő is elődje sorsára juthat, a monarchia pedig összeomolhat. 1936. Un pueblo en armas” („1936. Egy nép fegyverben”) című daluk már egészen más hangvételő, benne a spanyol polgárháború és forradalom anarchista mozgalma kerül megjelenítésre, amely akkoriban élte hőskorát: „Nem katonák ők, s nem is zsoldosok, ők férfiak és nők, libertárisok, nem a köztársaság rendjéért harcolók, az ő szívük a forradalomért dobog. Nincsenek főnökök, sem kizsákmányolók, az életet maguk szervezik a munkások: kollektivizálják a városokat, felszabadítják a földeket, miliciákat alakítanak a szakszervezetek.” A dal második felében azonban tanúi lehetünk e nagyság és dicsőség hanyatlásának is, melynek okait a szerzők tisztán külső (azaz az anarchista mozgalmon kívüli) körülményekkel magyarázzák: „Miközben a nép oroszlánként küzd a fronton, a hátszágban árulásra készülnek a gyávák. Bürokraták és sztálinisták sétálnak kéz a kézben, s a láncot, mit testvéreikre raknak, kovácsolják. Berlin és Moszkva között a harapófogó készen áll: a fronton támad Franco, hátulról meg Lister. A forradalomtól félnek a nácik és a sztálinisták, mert mire a nép vágyik, megadna az mindent.”

A Sin Dios „Háborúról háborúra” című albumának borítóján az anarchista Miguel Artal által Antonio Maura, a Minisztertanács elnöke ellen 1904-ben elkövetett (sikertelen) merényletkísérlet látható

- **Bandito:** Az anarchizmus hatalom- és államellenessége jól tetten érhető az angolszász anarcho-punkban. Tudnád illusztrálni, miképp jelenik meg mindez a Sin Dios esetében?

- **Béla:** Az anarchizmus államellenessége egyértelműen kiolvasható a Sin Dios dalszövegeiből: részben általános kinyilatkoztatások formájában jelenik meg („Kormányozhatatlanok leszünk!” Sin Dios – Ingobernables), részben viszont konkrét állami, illetve államok fölötti intézményekkel, mindenekelőtt különféle erőszakszervezetekkel szemben (pl. NATO, Europol, Nemzetközi Büntetőbíróság, GAL [bár utóbbi nem hivatalos állami intézmény volt, hanem paramilitáris antiterrorista halálosztag, létrehozása és támogatása egyértelműen a spanyol kormányhoz köthető az ETA-val szembeni harc céljából]). Tisztán elnyomó funkciói mellett kárhoztatták az általuk alkalmazott kettős mércét (pl. míg Milosevicset vagy Husszeint háborús bűnösként ítélték el, Bill Clintonnal és Tony Blair-rel szemben nem fogalmazódtak meg hasonló vádak), azok kontrollnélküliségét („Az állam kiberterrorizmusa – Europol, Europol! A törvényes ellenőrzésen kívül tevékenykedik az Europol. A bírói ellenőrzésen kívül tevékenykedik az Europol.” Sin Dios – Europol), illetve szerepüket az osztálykülönbségek és a globális egyenlőtlenségek fenntartásában és fokozásában („Az afrikai kontinens az apokalipszis laboratóriuma. (...) az NGO-k és a többiek ugyanúgy kiszipolyozzák és élőködnek a kontinens vörös vérén. (...) A pusztítás gyárosai és kereskedői ők, és nemzetközi jóváhagyással rendelkeznek.” Sin Dios – Africa). Igen határozottan foglaltak állást a börtön intézménye (ahogy egyik számukban nevezték: „a gyűlölet iskolája”), valamint a politikai foglyokkal és terroristának bélyegzett személyekkel szembeni kegyetlen bánásmód ellen: kényszermunka gyakorlata, rabokkal szembeni testi fenytetés alkalmazása, vallatások stb. („Egy zsák a fején. – Ne, ne, ne! Ütések és ütések könyörtelenül. – Ne, ne, ne! Elektródák, s a fürdőkád. – Ne, ne, ne! A testem mindjárt szétreped. – Gyilkosok!” Sin Dios – Aquí se tortura). Ugyanakkor a hardcore műfajban ritka líraisággal voltak képesek érzékeltetni a bebörtönözöttség fájdalmas érzését is („A fagyott üveg elválaszt két világot. Fél óra eltelik egy másodperc alatt. Annyi minden van,

amit elmondanánk és most némák maradunk. Szomorú szerelmi találka szigorú felügyelet alatt. (...) Ma nem vagy képes átölelni, de ezek a falak nem fognak elválasztani bennünket!” Sin Dios – Canción de amor). A bebörtönzött aktivistákkal való szolidaritásukat nem csak dalszövegeikben juttatták kifejezésre, hanem a támogatásukra szervezett rendezvényeken is előszere-ttel felléptek. Alighanem a legemlékezetesebb ilyen esetre 2003-as chilei turnéjuk során került sor: egyik koncertjüknek kb. 35 perc zenélés után a rohamrendőrség vetett véget, mert a rendezvényen résztvevő anarchisták közül egyesek támadást intéztek a tőke helyi intézményei ellen. Gumibotot és víz-ágyúkat is bevetve oszlatták fel a rendezvényt a rendvédelmi erők, többeket pedig előállítottak rongálás és/vagy a hatóságokkal való együtt nem működés vádjával. A zenekar másnapi fellépésére ilyen előzmények után került sor. Aligha meglepő hát, hogy a koncert során végig egy óriási kifeszített molinó alatt játszottak, amire a „Szabadságot a politikai foglyoknak!” feliratot pingálták. Ám nem csupán az állam erőszakszervezetei ellen emelték fel a szavukat, hanem olyan intézmények ellen is, mint a polgári oktatási rendszer és annak különböző típusú iskolái (melyeket egyébként bizonyos téren hasonlatosnak tartottak a börtönökhöz). Ezek szerintük ugyanis az osztálykülönbségeknek és általában a rendszernek éppúgy fontos fenntartói, ráadásul pedagógiai-pszichológiai elveik szöges ellentétben állnak az anarchista ideállal, s emiatt nem járulhatnak hozzá egy egyenlőbb és igazságosabb társadalom kialakulásához. („Gyerekkortól kezdve domesztikáció. Jutalom és büntetés – ez a nevelés. A játék az udvaron fél óráig tart, a fegyelem tíz órával tovább. (...) A középiskola egy másik börtön, ahol keveset értesz meg és rosszul. (...) Az oktatási rendszer nem ösztönöz megértésre, szellemi tompaságba kerget, így leszel hasznos a társadalom számára. Hunyászkodj meg, és ne kérdezősködj, fogadd el a tekintélyt! Tudatlanul kövesd a normát, ne gondolkodj többet, mint a többiek!” Sin Dios – Sistema de enseñanza)

A spanyol anarchizmus történelméből építkező zenekar számára a faszizmusnak bélyegzett francóizmus értelemszerűen ősellenség volt. Már legelső albumukon harsányan felszólaltak a monarchia intézményén keresztül átmen-tett francóista örökség és a spanyol nacionalizmus reneszánsza ellen, amely

a 20. században jellemzően a spanyolországi kisebbségek durva diszkriminálásához és a gyarmati lakosság rasszista megvetéséhez vezetett. „España” („Spanyolország”) című dalukban nem kevesebbet állítottak, mint hogy „A nacionalizmus fasizmus, és én a fasizmus ellen harcolok.”, továbbá „Semelyik zászló nem fog szembenenni velünk! Semelyik határ nem fog gátat szabni nekünk!” (Sin Dios – España). Második albumuk névadó dalával pedig nyíltan hadat üzentek a legújabbkori fasizmusnak, aktív fellépésre biztatva vele szemben hallgatóságukat, rámutatva ugyanakkor arra is, hogy a fasiszta szervezetek mögött jelentős pénzügyi hatalmak bújnak meg, s a fasizmus elleni harc már csak ezért sem választható el magától a kapitalizmus elleni harctól. („Megszervezzük az önvédelmet, utánuk megyünk bárhol is vannak. Antifasiszta propagandát! Mi nem számíthatunk semmire sem a kormánytól, amely védi és támogatja a gyilkosokat, mert mindannyian tudjuk, hogy a fasizmus a kapitalizmus lakója.” Sin Dios – Alerta antifascista!) Míg antifaszizmusuk negatív oldala a kirekesztés és az elnyomás különféle formáinak ostromozását jelentette („Válsághelyzet, a munkanélküliség és a drog táplálják a fajgyűlöletet. Meg akarnak osztani minket, és azt akarják, hogy egymást utáljuk, hogy tovább folytatódjon a kizsákmányolás. Harcoljunk bármely rasszból származó testvéreinkkel, harcoljunk az agresszióval szemben! A xenofóbiával a fent lévők nyernek, te sohasem.” Sin Dios – Inmigrante ilegal), pozitív oldala a menekültek, illetve a neokolonizáció és a modern kori háborúk által egyaránt sújtott Európán kívüli országok lakosságával vállalt szolidaritást tükrözte vissza. („A hallgatásod cinkosság. Nincs harmadik világ, ez ugyanúgy a te világod. (...) Döntsd le közönyöd falait!” Sin Dios – Derriba tus muros de insolidaridad, vagy „A rasszok nem választhatnak szét minket, minket a társadalmi osztály választ el egymástól. Egy menekült a te barátod, a te ellenséged a tőke! (...) Ennek a történetnek sosem lesz vége, ha nem teszünk semmit a változásért: véget vetünk hát neki a kiutasítással, a külföldiekre vonatkozó törvényekkel együtt. A mi harcunk ereje a szolidaritás. Harcolunk egy jövőért, amiben nem lesz fehér, sem más szín.” Sin Dios – Inmigrante ilegal)

Életképek a Sin Dios egyik 2003-as chilei koncertjéről, melyet a rohamrendőrség oszlatott fel. A rendőrök a rendezvényen résztvevő számos punkot bántalmaztak, többeket pedig letartóztatásuk után rabomobillal vitték magukkal.

- **Bandito:** Rendszerezve kicsit azt, ami az előzőekben elhangzott, pár mondatban össze tudnád foglalni, hogy miben hasonlított és miben különbözött egymástól, mondjuk a Crass és a Sin Dios?

- **Béla:** Történelmileg erős és kulturálisan továbbélő anarchista mozgalom megléte/hiánya. Pacifista vs osztályharcos, forradalom párti anarchizmus. Markáns feminista és/vagy állatjogi szemlélet megléte/hiánya. Érdekes módon a Sin Dios egyik albumán sem foglalkozott olyan anarchista és punk körökben egyaránt populárisnak számító témákkal, mint a feminizmus vagy az állatjogok. A Crass ezzel szemben egy teljes albumot szentelt a feminizmus kérdésének, a zenekar tagjai pedig vegetáriánusok voltak. A Sin Dios, mint osztályharcos formáció feltételezhetően elsődleges ellenségének a tőkés rendszert tekintette, s ezért fegyvereit direkt módon ebbe az irányba fordította, a fenti témákat talán másodlagosnak gondolva, vagy inkább úgy ítélve meg, hogy ezek a kapitalizmus pusztulásával maguk is megszűnnek majd. Legalábbis erre következtethetünk az „Alerta antifascista” („Antifasiszta riadó”) című daluk kezdő soraiból: „A faszizmus ellen folytatott küzdelem harc a szabadságért, a rasszizmus ellen, a szexizmus ellen, a tőke és mindenféle autoritás ellen. Riadó, antifasiszta riadó!”. Mindazonáltal a jelenség némi képp még így is furán hat, tekintve, hogy a faszizmus és a rasszizmus ellen írtak több számot is, a latin országokban különösen erős és számos nővel szembeni erőszakért és diszkriminációért felelős machizmussal szemben viszont nem léptek fel ennyire direkt módon. Egyébként a másik nagy spanyol anarchista punklegenda, a Los Muertos de Cristo dalszövegeiben szintúgy nem találunk ilyen témákat, de pl. a Mano dura pa los curas egyetlen lemezén belül mindkét kérdéssel foglalkozott.

Balra a Crass „anarchiát és békét” feliratú logója; jobbra a Sin Dios „az állam és a tőke elleni osztályharcot” hirdető felhívása

- **Bandito:** Az eddigiekből jól kitűnhetett, hogy mekkora eltérések mutatkoztak az anarcho-punkon belül akár két nyugat-európai ország esetében is. Mi történne, hogyha még jobban kitágítanánk a perspektívát, és belekukkantanánk távolabbi országok vagy régiók underground életébe?

- **Béla:** Rendkívül sajátos a latin-amerikai anarcho-punk esete. Míg természetszerűleg erre a térségre is elsőként a korai angolszász (amerikai és brit) bandák hatottak megtermékenyítőleg, a nyelvi-kulturális közösség miatt ugyanúgy a spanyol punk is hamar utat talált magának az óceán túlsó felére. Míg a legtöbb angolszász bandára külön várni kellett, hogy esetleg ellátogasson turnézni a térségbe, addig a spanyolországi zenekarok természetes hátszáguként tudhatták maguk mögött Közép- és Dél-Amerikát (legyen szó felélésekről vagy csak egyszerűen az ő termékeiket fogyasztó közönségről): Ibero-Amerika két része tehát a punkban (is) számos ponton kapcsolódik egymáshoz. Hogy egy konkrét példával éljünk: a mexikói Fallas del sistema zenekar egyszerre merített ihletet a Crasstól és más korai angolszász anarcho-punk bandáktól, ugyanakkor támaszkodott országának történelmének anarchista tradícióira (például Ricardo Flores Magón munkásságára), és persze különféle spanyolajkú punkbandákra is.

Míg a tárgyalt anarcho-punk bandák otthona valamely centrumország, ahol bár számos gazdasági-társadalmi probléma fellelhető, az életszínvonal és a különféle társadalmi mutatók még mindig relatíve magasak, addig a latin-amerikai térség anarcho-punkjai a (fél)periféria országaiban élnek, s nem ritkán közvetlen közélről tapasztalják azokat a problémákat, amelyeket európai sorstársaik csak, mint távoli, bár szomorú és vérlázító jelenséget mutatnak be, nagyfokú empátiás készségről téve tanúbizonyságot.

- **Bandito:** Latin-Amerika ugyebár egy nagyobb földrajzi régió, ami számos kisebb-nagyobb országra tagolható sajátos helyi rendszereivel és viszonyaival. Ennek ellenére biztos lehetne olyan megállapításokat tenni, amelyek a régió egészére vonatkoztatva is érvényesek és relevánsak a téma szempontjából. Tudnál mondani ilyeneket? Hogyan viszonyult ezekhez a problémákhoz a térség anarcho-punk mozgalma?

Balra a Fallas del sistema Crass által ihletett stílusú albumborítója; jobbra a Sin Dios és a Fallas del sistema közös koncertjét reklámozó plakát

- **Béla:** Történelmi okoknál fogva Latin-Amerika rendelkezik olyan sajátosságokkal, amelyek megkülönböztetik a fejlett országoktól és a világ más térségeitől, s amelyek egyúttal témát is szolgáltatnak a punk számára. A teljesség igénye nélkül említenék néhány ilyen pontot.

Rendkívül fontos sajátos vonás az őslakos népek elnyomása a gyarmati korszakban éppúgy, mint az állami függetlenség kivívása utáni időkben, illetve ezeknek az őslakos népeknek a különféle küzdelmei, pl. Mexikóban a zapatistáké. („A valódi erőszak az, amit az állam alkalmaz az illegális letartóztatásaival, kínzásaival és elnyomásával. Ők azok a hadseregek, fehér gárdák és paramilitáris alakulatok, amelyek meggyilkolják a parasztokat és az őslakosokat, miképp az Oaxacában, Guerreróban, Chiapasban... történt.” Fallas del sistema – Alto la violencia).

Ingatag és korrump, de papíron demokratikus rendszerek, illetve (gyakran szélsőjobboldali) diktatúrák váltakozása teszi ki a legtöbb latin-amerikai ország 20. századi politikatörténetét. Mindkét típusú rendszer a maga módján elnyomó, kizsákmányoló és gyűlöletes, nem csoda hát, hogy megjelenítésük gyakori az itteni anarcho-punk bandák szövegvilágában. Hasonlóképp nem idegen a régiótól katonai junták alakítása és azok államcsínye vagy épp a különféle baloldali és/vagy néppárti személyekre és szervezetekre vadászó félkatonai különítmények, zsoldosok jelenléte, akiket többnyire befolyásos üzleti körök pénzelnek, nem ritkán külföldről. E vérmes diktatúrákat szellemiségük és módszereik miatt előszeretettel emlegetik egy lapon a fasiszta Olaszországgal, a náci Németországgal vagy épp a francóista Spanyolországgal. („Milyen mélyre süllyedhet az emberiség a fanatizmusba, tudatlanságba

és abszolút tekintélyelvűségbe. Zsidók és melegek, feketék és cigányok, idealisták és anarchisták... üldözöttek, megaláztak, meggyaláztak, meggyilkoltak Spanyolországban, Itáliában, Németországban, Chilében, Argentínában...” Fallas del sistema – Contra el fascismo).

Mint a globális világ (fél)periféria területe, Latin-Amerika meghatározott helyet foglal el a nemzetközi áruterelés és kereskedelem rendszerében. A monokultúrás növénytermesztés, a kitermelő- és alapanyagokat feldolgozó szektor magas részaránya és mindezekkel összefüggésben az exportorientált termelés éppúgy jellemzője ezen országok gazdaságának, mint az alacsony bérezés, a rossz munkakörülmények vagy épp a rugalmas környezetvédelmi előírások. Mindezek nyomán a térség mindig is fontos színtere volt a transznacionális tőke behatolásának, leginkább észak-amerikai cégek részéről. A globalizáció egyik fő úttörőjét, a McDonalds-ot keresztűzbe állítva írja a Fallas del sistema: „McKizsákmányolás, McPusztítás, McÉhség, Mchalál, Mcnyomor (...) Az éhség és a nyomor multinacionális cégei, a halál és a pusztítás multinacionális cégei.” (Fallas del sistema – Multinacionales de hambre y miseria)

A nemzetközi tőke behatolása nem tisztán gazdasági-pénzügyi jelenség Latin-Amerika történetében, erőteljesen kapcsolódik kormányzati megállapodásokhoz, nemzetközi egyezményekhez vagy éppen katonai intervenciókhoz. Földrajzi, történelmi, geostratégiai okokból kifolyólag a térség mindenekelőtt az Egyesült Államok érdekszférájába tartozik, így az észak-amerikai befolyás és nyomásgyakorlás volt itt mindig is a legérezhetőbb. CIA akciókkal kormányokat buktattak meg és tettek helyükre USA-barát bábvezetőket, egyenlőtlen szerződéseket kényszerítettek rá az adott ország kormányaira, melyek ezt követően kiárusították az adott ország természeti javait, illetve kedvező lehetőségeket teremtettek az amerikai vállalatok piaci versenyének, stb. A latin-amerikai anarcho-punk ezért erősen antiimperialista és nem ritkán USA-ellenes retorikájú, melyben egyébként komoly rokonságot mutat a térség különféle baloldali mozgalmával. („Az OMC [Omnicom Group – amerikai média és marketingügynökség] és a Világbank a nagytőke diktatúrája, az IMF és a Világbank a nagytőke diktatúrája.” Fallas del sistema – Globalicemos)

Színpadon a Fallas del sistema (1992-től napjainkig)

- **Bandito:** Az utóbbi időben sokat lehetett hallani arról, hogy forrongások voltak, illetve vannak a közép- és dél-amerikai kontinens számos országában (pl. Bolívia, Chile, Ecuador). Tudsz-e esetleg arról, hogy milyen volt a latin-amerikai anarcho-punk viszonyulása az ilyen társadalmi megmozdulásokhoz? A kérdés egyben arra is irányul, hogy pusztán történelemnek és kulturális érdekességnek tekinthető-e az anarcho-punk mint irányzat és mozgalom, avagy napjainkban is kimutatható bármiféle kézzelfogható, gyakorlati aktivitása (a világba kiáltott eszmék és gondolatok relevanciáján felül)?

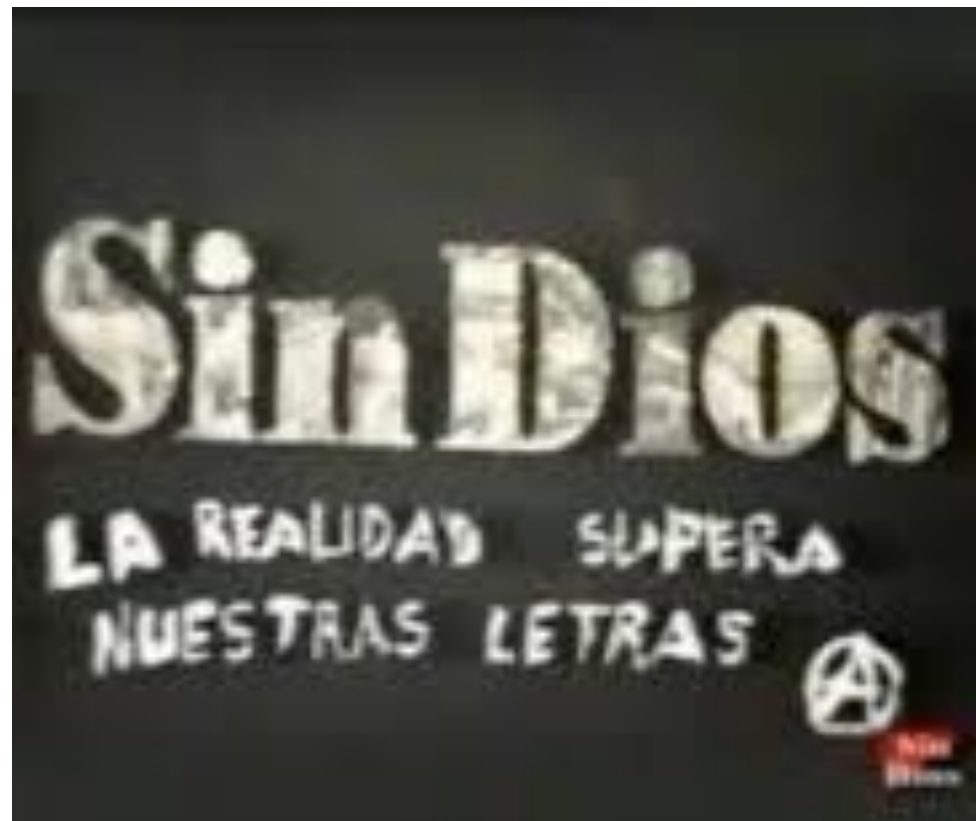
- **Béla:** Noha az anarcho-punk mint irányzat és mozgalom globálisan mindenképpen túl van már legszebb napjain, nem gondolnám, hogy teljesen leírható lenne, és pusztán mint történelmi kuriózumról kellene róla nyilatkozni. Latin-Amerikánál maradván az anarcho-punkokat is természetesen ott találjuk az események sűrűjében: részben az utcai harcok résztvevői között, részben olyan szociális centrumok működtetőiként, amelyek kulturális programok, adománygyűjtések, stb. segítségével támogatják a harcolókat. Ezen kívül Latin-Amerika országaiban a nőekkel szembeni diszkrimináció és a különféle erőszaktevés meglehetősen gyakorinak számít, ezért a régióban

kifejezetten erős anarcha-feminista irányvonal is kifermálódott az évek során, melynek tevékenysége nem pusztán szókimondásra korlátozódik. Az elmúlt egy évben például több ízben is igen heves tüntetésekre került sor Mexikóban, amelyeken radikális feministák, köztük sok anarchista és anarcho-punk is nem ritkán erőszakos fellépéssel igyekezett felhívni a figyelmet a még mindig fennálló problémákra. Bizonyos értelemben ehhez a témakörhöz kapcsolódik az abortusz kérdése is. E téren az anarcho-punkok azt vallják, hogy a nő mint önálló entitás teljes mértékben szabadon kell, hogy rendelkezzen a saját testével, ilyen értelemben tehát biztosítani kell számára az abortuszhoz való jogot és hozzáférést lehetőséget. („Az, hogy az abortusz bűn, egy nagy hazugság. Az, hogy az abortusz gyermekgyilkosság, fantazmagória. Az abortusz egy jog, több, mint egy alternatíva. Ez egy szükséglet az életért folytatott harcban. (...) Nem egy gép vagy, sem egy inkubátor. Egy nő vagy, egy személy vagy. Szabad és ingyenes abortuszt!” Fallas del sistema – Pro choice)

Kormányzati megszorítások és az elnyomás különféle formái ellen tüntető mexikói anarchista és anarcho-punk diákok 2019-ben

Anarchista-kommunista aktivisták kiadványa

Olvasd! Terjeszd! Vitatkozz róla!